

УДК 316.773.4

Т. Г. Шоріна

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ДИСКУРСУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕТИКИ ТА ЇЇ МОРАЛЬНО-ПРАКТИЧНИХ ДИЛЕМНаціональний авіаційний університет
ORCID: 0000-0001-9281-7840

Анотація. Актуалізована проблема філософського та етичного осмислення нового положення людини за часів «інформаційної революції» у системі взаємовідносин «людина-техніка-природа», що стало предметом вивчення прикладного виду знань – інформаційної етики. Здійснюється філософський аналіз історичних, соціокультурних засад інформаційної етики та її концептуальної особливості. У тому числі, окреслюються її найбільш актуальні морально-етичні теми. У статті наголошено, що розвиток інформаційної етики та ретельне осмислення її драматичних проблем може і має сприяти їхньому подоланню, знаходженню стійких рішень, необхідних для того, щоби дати адекватні відповіді на технологічні виклики інформаційної епохи.

Ключові слова: інформаційна етика; мораль; комп'ютерна етика; інформаційна революція; медіакратія; медіакомунікація; інформаційна культура; інформаційно-комунікаційні технології; права людини.

Вступ

З останньої чверті ХХ століття у більшості країн світу була здійснена «інформаційна революція». Поширення її винаходів – мікропроцесорної технології, персонального комп'ютера, всесвітньої мережі Інтернет, програмного забезпечення процесу електронної переробки інформації – змінило багато аспектів життя. Відчутного впливу зазнали торгівля, зайнятість, медицина, безпека, транспорт, розваги та ін., що дало підстави теоретикам обґрунтувати концепцію переходу західного індустріального суспільства до «постіндустріального», а пізніше – до інформаційного суспільства. Мова йшла не тільки про зміни техніко-технологічного та економічного характеру, але й про перетворення культурних і соціальних основ індустріального суспільства.

За таких умов була актуалізована проблема філософського та етичного осмислення нового положення людини в системі взаємовідносин «людина-техніка-природа», «людина-соціум», «людина-трудова діяльність», «людина-сім'я», «людина-людина». Виникнення різних видів прикладної та професійної етики стало своєрідною відповіддю на таке осмислення. Їх об'єднує спільне намагання з'ясувати сутність новітніх інформаційних перетворень і віднайти способи адекватної моральної регуляції людської практики в інформаційній культурі. Безпосередньо в системі прикладних етичних досліджень «люди-на-техніка-природа» працюють екологічна етика, біомедична етика, ядерна етика, космічна етика, техноетика та, зокрема, інформаційна етика, яка є об'єктом нашого дослідження.

Мета і завдання

У статті зупинимось на розгляді особливостей інформаційної етики. Проаналізуємо її морально-практичну природу, прослідкуємо історію становлення й окреслимо ключові морально-етичні, аксіологічні, екзистенційні теми.

Методологія дослідження

Застосовуються теорія та метод дискурс-аналізу, метод компаративного аналізу, а також системно-логічний, діалектичний, аналітичний, синтетичний та структурний методи дослідження.

Результати

Якщо традиційні етичні теорії більшою мірою були покликані сприяти розвитку «людського» в людині, формувати надприродні, духовні орієнтири поведінки у їхньому протиставленні до принципів виживання, наживання, насильства, егоїзму, то з плином

часу під впливом філософських теорій прагматизму та утилітаризму ця «трансцендентна» інтенція значною мірою була послаблена. Новітня етика намагалася знайти компроміс між індивідуальними та соціальними інтересами, враховуючи строкаті реалії. Різноманіття шкіл і підходів до проблем етики та моралі з 70-х рр. ХХ ст., власне, з часу інформаційних трансформацій суспільства та духовного впливу постмодернізму, характеризується плюралістичною епістемологією та онтологічною децентрацією. У цьому зв'язку закономірним наслідком постає відмова від метаетики та метанарації. Хоча є намагання представити саме інформаційну етику як новий етап розвитку етики загалом (Є. Коваль, І. Чхеайло, А. Чхеайло), у той же час визнають обмеженість можливостей етики як моральної філософії, бо у своїй орієнтації на узагальнене й абстрактне поняття моралі. Вона не завжди відображає внутрішню неоднорідність моралі і не завжди має відношення до тієї чи іншої практики. Саме тому, на думку Р. Апрусіяна, є необхідність у практичній етиці (Апрусіяна, 2019: 170). Предметом прикладної етики й виступає осмислення, критика і обґрунтування стратегій, моделей поведінки у межах тих чи інших соціальних практик. Як наполягає А. Гусейнов, прикладна етика, у тому числі, здійснює аналіз соціокультурних умов моральної практики, її етосу, нормативного складу, соціальних механізмів, за допомогою яких забезпечується її дієвість. Власне, прикладна етика перебирає на себе роль своєрідної методології прийняття моральних рішень у конкретних ситуаціях. Від загальної етики вона відрізняється тим, що є більш спеціалізованою і тому більш прагматичною. Вона включає в себе не тільки теорію моралі, а й комплекс позаетичних знань про мораль. У ній превалює технологічний аспект: вона містить у собі розробку способів і методів впровадження прикладного знання у практику у вигляді проектів, програм, еталонів, моделей, кодексів (Гусейнов, 2004).

Інформаційна етика як вид прикладної етики насамперед зорієнтована на вивчення практики, що пов'язана з функціонуванням інформаційно-технічних систем, світових комунікативних мереж, загалом електронної культури. Але це вивчення відбувається з метою вирішення драматичних, спірних, дилемних проблем, які виявляються у відношеннях людини всередині цього інформаційного середовища. Інформаційна етика зачіпає проблеми не тільки етичного, але й соціального, правового, технічного характеру: про володіння інформацією та дос-

тупом до інтелектуальної власності; про права людей читати та досліджувати всесвітню Мережу на власний розсуд; про конфіденційність і безпеку тощо.

Постмодерністська філософія наполягала на думці безсуб'єктного анонімного існування культурних кодів. Це дало підстави В. Кутирьову вважати постмодернізм духовною реакцією на становлення постіндустріального інформаційного суспільства, часом прямою гуманітарною транскрипцією його ідей «It from bit» – все з комп'ютера (Кутирьов, 2006). Але, слід визнати, що інформація спричинює конкретний вплив на суб'єкта і має відповідні групи впливу: *хтось* виробляє та вживає інформацію, *хтось* її контролює, нею зловживає та маніпулює.

Цей подвійний і неоднозначний вплив інформації та застосування відповідних технологій і знаходиться у фокусі уваги інформаційної етики. Проте формальний розгляд використання і зловживання інформацією почався ще до того, як була сформована спеціальна галузь дослідження, яка сьогодні позначається як інформаційна етика або інфоетика. Як згадують Е. Елрод та М. Сміт (Elrod, Smith, 2021), Генеральна Асамблея ООН свого часу піднімала безліч інфоетичних тем у Загальній декларації прав людини (1948 р). Це стосувалося теми доступу до інформації (стаття 19), інтелектуальної власності (стаття 27), конфіденційності (стаття 12), безпеки (статті 17 і 27), спільнот (стаття 27) і освіти (стаття 26). З тих пір роль інформації серед різних інституцій (уряду, охорони здоров'я, бізнесу, сфери безпеки та ін.), а також саме занепокоєння щодо використання цієї інформації продовжують підживлювати публічні дискусії.

Звернемося до історії становлення інформаційної етики. Термін «інформаційна етика» вперше з'явився в бібліотечній та інформаційній літературі в кінці 1980-х разом з іншими термінами, такими, як «етика інформаційних технологій», «етика каталогізації» та «етика архівів». Роберт Хауптман застосував його вперше у книзі «Етичні проблеми в бібліотечній справі». У наступні декілька років інформаційна етика стала досліджувати дилеми, з якими стикались бібліотекарі та професіонали в галузі інформації (Mason, Mason, and Culnan, 1995), коли вони впроваджували нові інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) у публічні, академічні та спеціальні бібліотеки, а також у видавничу справу, охорону здоров'я і нову інформаційну індустрію.

У вузькому сенсі інформаційна етика стосувалася практичних знань і проблем, які були відображені у кодексах та обов'язках групи професійних бібліотекарів щодо захисту права на читання, боротьбу з цензурою, захистом приватного життя відвідувачів, забезпеченням конфіденційності бібліотечних документів і наданням послуг широкому колу населення. Ці традиційні теми у подальшому поширилися на кіберпростір.

У західному світі інформаційна етика останні десятиліття розвивається вже не тільки всередині, але і за межами професійних і наукових спільнот. Її академічна життєздатність проявляється в створенні наукових асоціацій, таких як Міжнародне товариство етики та інформаційних технологій (INSEIT), наукових веб-сайтів, таких як Міжнародний центр інформаційної етики (ICIE), і журналів, на кшталт, The Information Society (1981), Журнал інформаційної етики (1992), Етика науки та інженерії (1995), Етика і інформаційні

технології (1999), Міжнародний огляд інформаційної етики (2004) та ін. В академічній і професійній літературі кількість книг і журнальних статей, присвячених інформаційній етиці, зростає з кожним роком. Усе це вказує на інтисифікацію інтересу до неї та підкреслює її значення в сучасній культурі.

У філософських дослідженнях у цій галузі найбільш значимими є роботи Л. Флоріді, Р. Капурро, Р. Брея, і Л. Інтрона. Зупинимось конкретніше на позиціях директора Міжнародного центру з проблем інформаційної етики Р. Капурро (Капурро, 2010). Учений вважає, що першими, хто привернув увагу громадськості до етичних проблем стосовно появи та використання обчислювальної техніки, були батько кібернетики Норберт Вінер і Йозеф Вайценбаум. Спочатку в обговоренні робився акцент на моральній відповідальності фахівців. Проте Н. Вінер і Й. Вайценбаум, говорячи про можливий вплив комп'ютерних технологій на життя людей, мали на увазі інтереси усього суспільства. Через півстоліття етична конотація лише більшою мірою підсилювалася. Так, на Всесвітній зустрічі з питань інформаційного суспільства (ВЗІС), було задеклароване зобов'язання: «... побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися і обмінюватися ними, з тим щоб дати окремим особам, громадам і народам можливість повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку і підвищуючи якість свого життя на основі цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і дотримуючись у повному обсязі й підтримуючи Загальну декларацію прав людини» (Declaration of Principles. WSIS, 2003).

Декларування «орієнтованого на розвиток всіх людей» суспільства повинно водночас працювати і з тією реальністю, в якій відбуваються процеси протилежного плану. Р. Капурро, говорячи про широке використання цифрових інформаційних мереж в економічній, політичній та екологічній сферах, відмічав низку негативних тенденцій (Капурро, 2010). Однією з причин таких, на переконання О. Антипової є «надмірне захоплення людиною могутністю інформації» (Антипова, 2016:8).

У сфері економіки та фінансів цифровий формат переведення кореспонденції та інформації ще більше полегшує можливість для великого бізнесу, банкірів, менеджерів та ін. обходити національні закони і норми міжнародного права, контрольно-наглядові органи і механізми, а також правила, норми і кодекси сумлінного управління. Результатом цього стає глобальна криза довіри не тільки всередині системи, але і з точки зору ставлення соціуму до цієї системи. Р. Капурро вважає, що, аналогічно до комітетів із біоетики, необхідно також мати відповідні органи і в сфері інформаційної етики.

У сфері політики вплив інформаційно-комунікативних технологій перетворив сучасні форми демократії на так звані медіакратії. Хоча це розвинуло інтерактивні можливості участі людей у політичному житті суспільства, водночас сила медіакомунікацій відкрила можливість для нових структур здійснювати політичне спостереження і розшук, вводити цензуру та контроль над окремими людьми і цілими спільнотами. Таке саме застереження висловив патріарх американської політології Г. Кіссінджер, говорячи про репресив-

ний бік можливостей інформаційних технологій. Ці могутні технологічні засоби за певних політичних режимів та намірах можуть дозволити елітним групам «обробляти і відстежувати інформацію, формувати суспільні дискусії і, певною мірою, формулювати істину» (Киссинджер, 2015: е.201-202). У даному контексті, вимогою цифрової етики, на думку Р. Капурро, могло би бути надане право людині на відкритий обмін інформацією. Загалом свобода доступу повинна розглядатися як основний етичний принцип, аналогічний до принципів свободи слова і свободи преси.

Що стосується впливу матеріальних аспектів інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) на природу і природні ресурси, то їхній негативний бік знаходимо у проблемі електронних відходів, утилізації електронних пристроїв будь-яких видів. Ця проблема повинна стати однією з провідних в інформаційній етиці. Р. Капурро закликає до розширення концепції прав людини і включення у неї прав біосфери (крім людини) і природи.

Отже, згідно з роздумами Р. Капурро, поняття інформаційної етики у вузькому сенсі має на увазі все, що стосується впливу цифрових технологій на суспільство і на навколишнє середовище загалом, а також вирішення етичних проблем, пов'язаних із функціонуванням онлайн-ЗМІ (етика цифрових ЗМІ) зокрема. У широкому сенсі це поняття охоплює всю інформаційну і комунікаційну сферу, включаючи цифрові засоби масової інформації, але не обмежуючись ними.

Обговорення

З поняттям «інформаційна етика» тісно пов'язане поняття «комп'ютерна етика». У різних англійських енциклопедіях можна знайти як розв'язання цих двох понять в сенсі їхньої відмінності як окремих, хоча і близьких галузей етики. Можна знайти їх разом, згаданих як одна й та сама галузь прикладної етики, що вивчає та аналізує соціальні та етичні наслідки ІКТ (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2014). Коли ж їх розводять, то мають на увазі звернення професійних філософів традиційних західних теорій, таких як утилітаризм, кантіанство або етика чесноти, до етичних випадків, які значною мірою пов'язані з комп'ютерами і комп'ютерними мережами. В іншому вжитку «комп'ютерна етика» використовувалася для позначення певного роду професійної етики, в якій комп'ютерні професіонали застосовують кодекси етики і стандарти належної практики у своїй професії.

Власне, Р. Капурро, надаючи широкого та вузького значень розумінню інформаційної етики, вносить цим її внутрішнє розмежування, але саме інформаційна етика у нього виступає родовим поняттям до поняття «комп'ютерна етика». Остання розглядається ним як її складова. У той же час Л. Флоріді з цією позицією не згоден. На його думку, в еру цифрових технологій поняття «комп'ютерна етика» і «інформаційна етика» мають одне смислове значення. У свою чергу, Л. Флоріді (Floridi, 2010) розглядає інформаційну етику як різновид екологічної етики. Інформаційна етика, згідно з Л. Флоріді, – це онтоцентрична, орієнтована на реципієнта, екологічна макроетика» (Floridi, 2008: 11). Один із способів розкриття цього визначення полягає у тому, щоб порівняти інформаційну етику з іншими екологічними підходами. Наприклад, біо-центрична етика, зазвичай, будується на аналізі морального стану біосу-

б'єктів і екосистем, на позитивному значенні життя і, відповідно, негативному значенні страждання. Вона спрямована на розвитку реципієнт-орієнтованої етики, в якій «реципієнт» може бути не тільки людиною, але також і будь-якою формою життя.

Якщо біоцентрична етика стверджує, що добробут живих істот має бути визначальним в етичних рішеннях агента, то в інформаційній етиці біоцентризм замінюється онтоцентризмом. З позицій останнього, буття розглядається як існування і процвітання всіх істот в їхній глобальній екосистемі, кожному виду буття (сутності), за Л. Флоріді, атрибутивно властива цінність. І тоді будь-яка інформаційна сутність має право зберігатися в своєму власному статусі та вправі процвітати, тобто покращувати і збагачувати своє існування й свою сутність. Інформаційна етика Л. Флоріді, на оцінку О. Донець, О. Черних, є безпристрасною та універсальною, тому що для неї кожна сутність, як буття інформаційне, має гідність та право на повагу з боку кожного агента інфосфери (Донець, Черних, 2015:89). Моральні вчинки будь-якого агента повинні бути оцінені з точки зору внеску у стійке процвітання інфосфери та протистояння ентропії.

Намагання створити подібну дисперсно-«суб'єкту», нецентровану, позалюдську (інформаційну) метафізику етики є цікавою спробою і є зрозумілим її гуманістичний пафос – надання всьому існуванню (неживому, живому, людському) однакового морального виправдання. Однак цей моральний плюралізм інформаційних сутностей породжує багато запитань. Так, потребує прояснення можливість співвідношення історичних, культурних, політичних, економічних та ін. форм раціональності з цією абстрактною ідеєю «ентропії» як головного принципу інформаційної етики. Не є зрозумілим, чому при однаковій інформаційній цінності саме людині в системі всесвіту віддається регулююча моральна роль. Які тоді є підстави для обґрунтування «людської» етики поруч з інформаційною? Як зазначали Л. Дротянко і М. Абісова про опозицію мультикультурного-універсального в суспільстві, впровадження морального плюралізму «не сприяє домінуванню якоїсь певної сукупності цінностей у суспільстві» (Drotianko, Abysova, 2018:1). Міркуючи у ширшому контексті щодо вже плюралізму етики інформаційних сутностей, тоді стає не зрозумілим домінування інформаційної «універсальності» і відсутності своїх «центризмів» у інших видів буття.

Повернемося від метафізики інформаційної етики до її практичного морального виміру й окреслимо її актуальні теми. Відповідно до Р. Капурро, у фокусі інформаційної етики перебувають такі теми: *інтелектуальна власність, недоторканність приватного життя, безпека, переважаність інформацією, цифровий розрив, дискримінація за ознакою статі, штучні «посередники», віртуальна реальність, робототехніка, достовірність і актуальність інформації про навколишнє середовище і цензура* (Капурро, 2010). На відміну від підходу Л. Флоріді, Р. Капурро вважає, що, окрім необхідності проведення ретельної етичної оцінки цих об'єктів з точки зору всезагальних прав і принципів, слід ще зважати на відмінності між культурами, на історичні та географічні особливості, що передбачає наявність різних теоретичних основ і практичних варіантів вирішення проблем.

Стисло можна проаналізувати типівість вищезазначених об'єктів етичної практики та їхню дилемність. Скажімо, цифрове спостереження в громадських місцях має спрямоване, насамперед, на забезпечення охорони і безпеки, протидію випадковим або навмисним загрозам, таким як злочинні дії або терористичні акти. Але водночас воно загрожує незалежності, анонімності та довірі, які складають основу демократичного суспільства. Нові технології дозволяють відслідковувати місцезнаходження окремих людей за допомогою систем радіочастотної ідентифікації (RFID) або ІКТ-імплантів і є непередбачуваними в плані можливих небезпек і переваг. Тому вони потребують особливо ретельного вивчення і контролю з боку громадськості.

Проблема «робототехніки» пов'язана із широким спектром застосування її у повсякденному житті поряд із використанням у промисловій або військовій сферах. Але, міркує Р. Капурро, роботи є дзеркальним відображенням нас самих. Які концепції соціальності моделюються людьми, такі ж концепції будуть реалізуватися робототехнікою. Інтелектуально-етичний діалог людини і робота досі, на думку вченого, перебуває в зародковому стані.

Ще однією проблемою є «перевантаженість інформацією», яка має значний вплив на повсякденне життя мільйонів людей, породжуючи нові види психічних і соціально-психологічних захворювань, ставлячи серйозні проблеми перед медичною і соціально-терапевтичною практикою. Поки, зазначає учений, у нас відсутнє систематизоване розуміння патологій інформаційного суспільства. Настільки ж велике занепокоєння викликає «проблема інтернет-залежності» (Скиба, 2020: 52), особливо серед молодого покоління. Зростає потреба у місцях або періодах часу «вільних від сотового зв'язку», коли можна відволіктися від необхідності бути постійно доступним. Етичні міркування над цими питаннями приводять до міркувань щодо концепції мистецтва жити.

Проблема «цифрової нерівності», зауважує Р. Капурро, не повинна розглядатися тільки як проблема технічного доступу до Інтернету. Вона стосується і низки інших питань: як люди могли б краще управляти своїм життям, використовуючи нові інтерактивні цифрові ЗМІ й уникаючи небезпек експлуатації, нівелювання, колоніалізму і дискримінації в сфері культури? Окремі люди, як і суспільство загалом, повинні знати про можливості, що виникають при комбінуванні традиційних і цифрових ЗМІ залежно від потреб, інтересів і культурних традицій. Концепція відкритого інформаційного суспільства для всіх повинна стати глобальною і плюралістичною одночасно.

У Мережевому просторі відбувається динамічна еволюція моралі, етики і законів, пов'язаних із «володінням і використанням інформації», це ще одна етично-правова проблема. Свободні від обмежень самоідентичності, відстані і змісту, користувачі Інтернету не завжди переносять свої поведінкові норми безпосередньо з реального у віртуальний світ. Окремі особи і законодавці стикаються з новими ситуаціями, коли поняття крадіжки відділяється як від фізичного місцезнаходження, так і від фізичної втрати. Так, мережі рівного обміну файлами дозволяють абсолютно незнайомим людям ділитися ідеальними копіями цифрованих пісень на величезних відстанях. У той же час передбачувана анонімність звільняє їх від соціальних обмежень, які

вони можуть відчувати поза мережею. Незаконне «скачування» підняло питання про те, чи еквівалентним є цифрове «піратство» до розкрадання, чи ні. І багато людей схильні вважати піратство етично виправданим, що знову-таки потребує значної роботи в межах інформаційної етики.

Стосовно «проблеми доступності та цензури» звернемо увагу на дискусію в американській літературі. За міркуваннями Е. Елрод та М. Сміт, перша поправка до Конституції США забороняє Конгресу ухвалювати закони, «які обмежують свободу слова або друку». Стаття 19 «Загальної декларації прав людини» починається зі слів: «Кожен має право на свободу переконань і їхнє свободне вираження». Ці декларації кодифікують етичні принципи, що визнають цінність вираження декількох точок зору. Бачимо, що свобода слова широко визнається в якості одного з основних прав, але воно залишається спірним у деталях і його реалізації. Оскільки члени плюралістичного суспільства можуть дотримуватися різних цінностей, часто виникають конфлікти відносно того, яка інформація повинна бути загальнодоступною, а яка – ні. Кодекс етики Американської бібліотечної асоціації (ALA) говорить: «Ми дотримуємося принципів інтелектуальної свободи і опираємося всім спробам цензури бібліотечних ресурсів». Це зобов'язання суперечить цінностям тих, хто ставить під сумнів доступність деяких книг у школах і публік-них бібліотеках. Управління інтелектуальної свободи ALA у період з 1990 по 2000 рік повідомила про понад 6000 проблем з книгами (тобто про «спроби видалити або обмежити матеріали на підставі заперечень людини або групи») (Elrod, Smith, 2021).

Жваві дискусії стосовно цензури у межах інформаційної етики були викликані, приміром, ситуацію, коли школи видалили інформацію про еволюцію з бібліотек і навчальних програм через те, що тема суперечила релігійним переконанням. У цьому випадку ті, хто виступали проти цензури з позицій утилітаризму, стверджували, що етичніше включати інформацію з кількох джерел до предмету, наприклад, ідею творіння, щоб дозволити читачеві дізнатися і розшифрувати свої переконання.

Висновки

Інформаційна етика як практичне знання та моральна практика переплітаються з іншими сферами прикладної етики. До неї близькими є не тільки комп'ютерна етика, кіберетика, Інтернет-етика, а й дотичні: журналістика, теорія комунікації і медіа-етика, етика іміджу, інженерна етика, ділова етика, що відображає її широку філософську основу і практичне застосування за межами академічних кіл.

Зміни, пов'язані з швидким розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, не тільки відкривають для людства величезні можливості, але й обумовлюють появу нових проблем етичного характеру. Тому одне з основних завдань XXI ст. у цьому відношенні полягає у забезпеченні того, щоб інформаційне суспільство було засноване на принципах взаємної поваги та дотримання прав людини.

На 36-й сесії генеральної конференції ЮНЕСКО (2011 р.) було затверджено «Кодекс етики для інформаційного суспільства», в якому стверджувалося, що в інформаційному просторі, як і в реальному житті, мають

залишатися непорушними права і свободи людини. У Кодексі зазначається, що держави-члени повинні прагнути спонукати провайдерів і розповсюджувачів інформації дотримуватися таких етичних принципів і цінностей, як чесність, щирість, правдивість, достовірність, надійність і об'єктивність, включаючи справедливість, а також створювати умови для забезпечення доступу до інформації для всіх. Користувачі інформації мають право вважати, що інформація буде відповідати критеріям незалежності, надійності, точності і достовірності.

Розвиток інформаційної етики та ретельне осмислення її драматичних проблем може і має сприяти їхньому подоланню, винайденню стійких рішень, необхідних для того, щоб дати адекватні відповіді на технологічні виклики інформаційної епохи.

Список літератури

1. Bynum, Terrell. Computer and Information Ethics // The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2018 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/ethics-computer/>
2. Declaration of Principles. Building the Information Society: a global challenge in the new Millennium // Document WSIS-03/GENEVA/DOC/4-E (12 December 2003) Original: English URL: <http://www.itu.int/net/wsis/docs/geneva/official/dop.html>
3. Drotianko L., Abysova M. Communication in a globalized multicultural society: ethnic mentality aspect // MATEC Web of Conferences 170, 01019 (2018) SpbWOSCE-2017. 1-11.
4. Elrod Edwin M., Smith Martha M. Information Ethics // Encyclopedia of Science, Technology, and Ethics. Encyclopedia.com. (April 10, 2021). URL: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/information-ethics>
5. Floridi L. Foundations of Information Ethics // The Handbook of Information and Computer Ethics / ed. by Kenneth Einar Himma and Herman T. Tavani. Hoboken, New Jersey: Published by J. Wiley & Sons, Inc., 2008. P. 3-24. URL: http://www.cems.uwe.ac.uk/~pchat/2011/pepi/The_Handbook_of_Information_and_Computer_Ethics.pdf (дата звернення: 14.10.2015)
6. Floridi L. The Philosophy of Information: Ten Years Later // Metaphilosophy. Ed. By A.T. Marssoobian. Oxford, UK. Vol. 41, N. 3, April 2010. P. 420-442.
7. Mason, Richard; Florence Mason; and Mary Culnan. (1995). Ethics Of Information Management. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
8. Антіпова О. П. Трансформація системи духовно-інформаційних цінностей в умовах сучасної культурної доби / О. П. Антіпова // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. Вип. 12. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_12_4
9. Апресян Р. Г. Этика и дискуссии об искусственном интеллекте / Р. Г. Апресян // XI международная конференция «Теоретическая и прикладная этика: Традиции и перспективы – 2019. К грядущему цифровому обществу. Опыт этического прогнозирования (100 лет со дня рождения Д. Белла 1919-2019)». Материалы конференции. – СПб.: ООО «Сборка», 2019. – С. 169-170.
10. Гусейнов А. А. Размышления о прикладной этике / А. А. Гусейнов // Ведомости Научно-исследовательского Института прикладной этики. Вып. 25: Профессиональная этика. Тюмень: НИИПЭ, 2004. – С. 148-159. URL: <https://iphras.ru/upfile/ethics/RC/ed/kaunas/gus.html>
11. Донец О. В. Информационная этика как онтоцентрическая экологическая макрорэтика в философии информации Лучано Флориди / О. В. Донец, О. П. Черных // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов, 2015. № 12. Ч. 1. 88-90. URL: https://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2015_12-1_20.pdf
12. Капурро Р. Информационная этика / Рафаэль Капурро // Информационное общество, 2010. Вып. 5. С. 6-15. URL: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/7c972f98fca119c32577dc0036bb4f>

13. Киссинджер Г. Мировой порядок / Генри Киссинджер. М: АСТ, 2015. 544 с.

14. Кутырев В. А. Философия постмодернизма: Научно-образовательное пособие для магистров и аспирантов гуманитарных специальностей / В. А. Кутырев. – Нижний Новгород: Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2006. – 95 с.

15. Скиба О. П. Інформаційні технології: соціально-філософський аспект / О. П. Скиба // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. 2020. № 2(32). – С. 51-56.

References

1. Antipova O. P. (2016). Transformatsiia systemy dukhovno-informatsiynykh tsinnostei v umovakh suchasnoi kulturnoi doby [Transformation of the system of spiritual and information values in the modern cultural era]. *Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi*. 2016. Vyp. 12. S. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_12_4 [in Ukrainian].
2. Apresyan, R.H. (2019). Etyka i diskusiyi pro shtuchnyy intelekt [Ethics and discussions about artificial intelligence]. *Teoreticheskaya i prikladnaya etika: Traditsii i perspektivy – 2019, Traditional and Applied Ethics: Traditions and Perspectives – 2019*: Scientific Conference (pp. 169-170). Spb: ООО "Sboroka" [in Russian].
3. Bynum, T. (2018). Computer and Information Ethics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/ethics-computer/>
4. Capurro, R. (2010) Informatsiynaya etyka [Information Ethics]. *Informatsionnoye obshchestvo, Information Society*, 5, 6-15. Retrieved from <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/7c972f98fca119c32577dc0036bb4f> [in Russian].
5. Declaration of Principles. Building the Information Society: a global challenge in the new Millennium (2003). Retrieved from <http://www.itu.int/net/wsis/docs/geneva/official/dop.html>
6. Donets O.V., Chernykh O.P. (2015) Informatsionnaya etika kak ontotsentricheskaya ekologicheskaya makroetika v filosofii informatsii Luchano Floridi [Information ethics as an ontocentric ecological macroethics in the philosophy of information Luciano Floridi]. *Istoricheskkiye, filosofskkiye, politicheskkiye i yuridicheskkiye nauki, kulturologiya i iskusstvovedeniye. Voprosy teorii i praktiki, Historical, Philosophical, Political and Law Sciences, Cultural and Art Studies. Issues of Theory and Practics*. 12 (1), 88-90. Retrieved from https://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2015_12-1_20.pdf [in Russian].
7. Drotianko, L., Abysova, M. (2018) Communication in a globalized multicultural society: ethnic mentality aspect. *MATEC Web of Conferences* 170, 01019. SpbWOSCE-2017, 1-11.
8. Elrod, E. M., Smith, M. M. (2021). Information Ethics. *Encyclopedia of Science, Technology, and Ethics*. Retrieved from <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/information-ethics>
9. Floridi, L. (2008) Foundations of Information Ethics. *The Handbook of Information and Computer Ethics*. New Jersey. Retrieved from http://www.cems.uwe.ac.uk/~pchat/2011/pepi/The_Handbook_of_Information_and_Computer_Ethics.pdf
10. Floridi, L. (2010). The Philosophy of Information: Ten Years Later. *Metaphilosophy*, 41(3), 420-442. Oxford, UK.
11. Huseynov, A.A. (2004). Rozdumy pro prykladniy etytsi [Reflections on Applied Ethics]. *Vidomosti Naukovo-doslidnoho Instytutu prykladnoyi etyki, Statements of the Applied Ethics*, 25, 148-159 [in Russian].
12. Kissindzher H. (2015). *Svitovyy poriyadok* [World order]. M: AST [in Russian].
13. Kutyrev, V.A. (2006). *Filosofiya postmodernizmu* [Philosophy of postmodernism]. *Naukovo-osvitniy posibnyk dlya mahistriv i aspirantiv humanitarnykh spetsial'nostey*. Nyzhniy Novhorod: Izd-vo Volgo-Vyatskoy akademii gosudarstvennoy sluzhby [in Russian].
14. Mason, R.; Mason, F.; Culnan, M. (1995). *Ethics Of Information Management*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
15. Skyba, O.P. (2020) Informatsiini tekhnolohii: sotsialno-filosofskiy aspekt [Information technologies: socio-philosophical aspect]. *Visnik Nacionalnogo aviacijnogo universitetu. Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 2(32), 51-56 [in Ukrainian].

Шорина Т.Г.

ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ ДИСКУРСА ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭТИКИ И ЕЕ МОРАЛЬНО-ПРАКТИЧЕСКИХ ДИЛЕММ

Актуализована проблема философского и этического осмысления нового положения человека в эпоху «информационной революции» в системе взаимоотношений «человек-техника-природа», что стало предметом изучения прикладного вида знаний - информационной этики. Осуществляется философский анализ исторических, социокультурных основ информационной этики и ее концептуальной особенности. В том числе, определяются ее наиболее актуальные морально-этические темы. В статье отмечается, что развитие информационной этики и тщательное осмысление ее драматических проблем может и должно способствовать их преодолению, нахождению устойчивых решений, необходимых для того, чтобы дать адекватные ответы на технологические вызовы информационной эпохи.

Ключевые слова: информационная этика; мораль; компьютерная этика; информационная революция; медиакратия; медиакоммуникация; информационная культура; информационно-коммуникационные технологии, права человека.

Shorina T.

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE DISCOURSE OF INFORMATION ETHICS AND ITS MORAL-PRACTICAL DILEMMAS

Introduction. In the context of the information revolution of the last quarter of the XX century and the transition of most developed societies from industrial to information stage, the problem of philosophical and ethical understanding of the new human situation has been actualized. The emergence of various types of applied and professional ethics has become a kind of response to this situation. Information ethics is one of these varieties. **Research methods.** The theory and method of discourse analysis, the method of comparative analysis, as well as system-logical, dialectic, analytical, synthetic and structural research methods are applied. **The aim and tasks.** The paper considers the features of information ethics. It analyses its ethical and practical nature, traces the history of its formation and designates the key moral and ethical, axiological, existential themes. **Research results.** Since the moment of informational transformations of society and the spiritual influence of postmodernism, the diversity of schools and approaches to the problems of ethics and morality has been characterized by pluralistic epistemology and ontological decentration. The possibilities of ethics as a moral philosophy are recognized as limited; therefore, a need for practical ethics arose. Applied ethics takes the role of a kind of methodology for making moral decisions in specific situations. Information ethics is a type of applied ethics and, first of all, is focused on the study of practices related to the functioning of information technology systems, world communication networks, in general, electronic culture. Its purpose is to solve dramatic, controversial, dilemma problems manifested in human relationships within information environment. Information ethics concerns not only ethical, but also social, legal and technical issues. The term "information ethics" first appeared in the library and information literature in the late 1980s, and in recent decades, it has been developing not only within, but also beyond the professional and scientific communities. **Discussion.** The different approaches to the meaning of information ethics in the works of R. Capurro and L. Floridi is analyzed. R. Capurro, distinguishes the concept of "information ethics" from the close concept of "computer ethics. R. Capurro's "information ethics" acts as a generic concept, and is thought of as "the entire information and communication sphere." L. Floridi views information ethics as an onto-centric environmental ethics; therefore, he shifts ethical regulation from society to the sphere of animate and inanimate nature. The article also discusses the dilemmas of current topics of information ethics. **Conclusion.** The changes associated with the rapid development of information and computer technologies not only open up enormous opportunities for humanity, but also cause the emergence of new ethical problems. Information ethics requires that the information society be based on the principles of mutual respect and respect for human rights.

Keywords: information ethics; morality; computer ethics; information revolution; mediocracy; media communication; information culture; information and communication technologies; human rights.

УДК 1:17-177

Ю. В. Гуменюк

**ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ЕФЕКТИВНОГО АЛЬТРУЇЗМУ
ЯК УМОВИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
julygumenyuk@gmail.com

Анотація. У статті ставиться питання: яким же буде суспільний порядок після пандемії COVID-19? та шляхом узагальнення здобутків минулого, аналізуючи сучасні методологічні концепції й інтерпретуючи ідентичний історико-філософський матеріал, робиться спроба дати відповідь на нього. Даючи визначення такому явищу, як «пандемія», та характеризуючи його, маємо відповідь на запитання: що сталося з людським імунітетом, якщо організм людини не може впоратися з вірусом? Душа людини страждає, поки не зрозуміє суті того, що відбувається і, в першу чергу, суті свого власного існування. Виходячи з цього, в статті проведено розширений аналіз і визначено зв'язки між природою страху, сенсом життя та альтруїзмом. Висвітлено сучасне розуміння ефективного альтруїзму та вирішення за рахунок даного феномену питання щодо наведення суспільного порядку в сучасних умовах.

Ключові слова: пандемія; коронавірус; страх; сенс життя; альтруїзм; емпатія; егоїзм; ефективний альтруїзм; суспільний порядок.

Вступ

У сьогоденній реальності, спричиненій коронавірусною інфекцією, ми маємо унікальну можливість спостерігати загострення морального занепаду людства, який призвів до суспільного безладу в умовах пандемії. Пандемія (від грец. πᾶν «пан» – увесь та δῆμος «демос» – народ) – епідемія, що характеризується найбільшим поширенням будь-якого інфекційного захворювання на території всієї країни й сусідніх держав, багатьох країн світу й на різних континентах (Porta Miquel, 2008). Н. Сухова наголошує, що основною характеристикою пандемії є

відсутність у людства колективного імунітету та ефективних засобів лікування й профілактики захворювання. Дослідниця сформулювала питання, яке хвилює сьогодні кожного, й дала на нього лаконічну, але абсолютно правильну відповідь: «Так що сталося з людським імунітетом, якщо організм людини не може впоратися з вірусом? Душа людини страждає, поки не зрозуміє суті того, що відбувається і, в першу чергу, суті свого власного існування» (Сухова, 2020). Ми є свідками, коли Земля запускає новий цикл свого життя і, відповідно, має змінитися життя кожної людини. Обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19,